Lakatos Artur
Egy sikeres amerikai egyetemi tankönyvről

Karen A. Mingst: *A nemzetközi kapcsolatok alapjai*

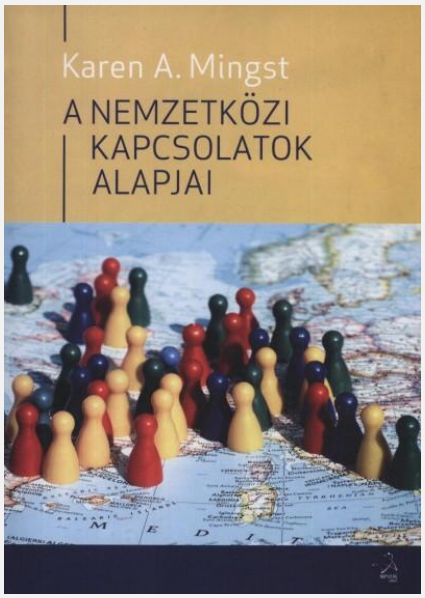

A nemzetközi kapcsolatok elmélete viszonylag új tudományág. Olyannyira, hogy ha végignézzük, hogy milyen elnevezéssel is oktatják például a magyarországi egyetemeken első pillantásra feltűnik, hogy még egységes elnevezése sincs. Az egyik talán a legelterjedtebb a ’a nemzetközi kapcsolatok elmélete’ és a hozzá közel eső ’a nemzetközi viszonyok elmélete’ elnevezés. A másik gyakran előforduló elnevezés ’nemzetközi politikaelmélet’ és ’a nemzetközi politika elmélete’. S van ahol a legrövidebb ’a nemzetközi kapcsolatok’ névvel oktatják tantárgyként ezt a tudományágat.

Karen A. Mingst könyvének címében is ez a harmadik helyen említett terminus szerepel, vagyis máshogyan úgy fogalmazhatnánk, hogy a könyv tulajdonképpen a nemzetközi kapcsolatok elméletének alapjairól szól.

A szerző (az amerikai Kentucky Egyetem professzora) neve igencsak ismert és elismert a nemzetközi kapcsolatok elméletéről szóló szakirodalomban. Könyve tankönyvnek készült, vagyis szűkebb olvasóközönség számára írta, főként egyetemi diákoknak. Váratlanul nagy sikert ért el. 2008-as első megjelenésétől napjainkkal eredeti nyelvén (angolul) már az ötödik kiadásnál tart, világszerte kézikönyvként használandó célzattal fordítják le, és több, a nemzetközi kapcsolatok elméletét és történet vizsgáló nemzetközi tekintélyű bibliográfiában is igencsak előkelő helyen szerepel. Ezek után csak üdvözölni tudjuk a budapesti Napvilág Kiadó fáradozását, hogy magyar nyelvre lefordítva is kiadta a könyvet.

A kötet szerkezetére erősen rányomja a bélyegét a tankönyv jelleg, abban a formátumban, ahogyan az angolszász világban általában szerkesztik az ilyen típusú munkákat: nagy, tematikusan összefoglaló jellegű fejezeteket tartalmaz, amelyek a maguk során több, specifikus témákra és motívumokra koncentráló alfejezetekből állnak, a fejezetek végén olvasható a főbb gondolatok összefoglalása, illetve a lehetséges kutatási irányok ismertetése.

A könyv első fejezete magának a nemzetközi kapcsolatok rendszerének és összetett tematikájának főbb megközelítési módjait vázolja fel, elsősorban három tudományág, a történelem, filozófia és behaviourizmus (a szerző szóhasználata szerint, véleményünk szerint talán jobb fordítás lenne a ’pszichológia’, de a fiatal tudományágban magyarul a ’behaviourizmus’ terjedt el), valamint több, kisebb alternatív elmélet szempontjait ismerteti. A gondolatait összefoglaló egyoldalas összefoglalónak a címe igencsak szuggesztív: *Értsük meg a nemzetközi kapcsolatokat!*

A második fejezet *A modern nemzetközi kapcsolatok történeti összefüggésben* címmel a nemzetközi kapcsolatok rendszerének fejlődéstörténetét foglalja össze kb. 40 oldalas terjedelemben, külön alegységenként tárgyalván a vesztfáliai rendszer létrejötte előtti világot: a görög városállamok, a Római Birodalom hegemóniája által meghatározott világot, és a középkori keresztény Európát felhasználva esettanulmányokként. (Az esettanulmányok sora jóval hosszabb is lehetett volna, gondolunk itt a kínai vagy indiai világra, de el kell ismernünk azt is, hogy egy az egész nemzetközi rendszert górcső alá vevő könyvnek nem lehet célja az összes esettanulmány ismertetése, egyrészt terjedelmi okokból, másrészt pedig a részletek ilyen esetben nem mehetnek a szintézis rovására.) Következő alegységben a vesztfáliai rendszer születését és ennek jelentőségét vázolja, azt, hogy milyen hatásokat gyakorolt a modern nemzetközi rendszerre nézve. Ezt követően a XIX. századi európai rendszer meghatározóit elemzi, amelynek elemei a forradalmi alapeszmék és az ezekre adott reakciók, (részletesebben ír a meghatározó alapeszmékről): majd a világháborúk és a közöttük levő békeévek jelzőit foglalja össze, és legvégül a hidegháborút követő időszak nemzetközi kapcsolatainak jellemzőit.

A harmadik fejezet kifejezetten elméleti jellegű, a nemzetközi kapcsolatok főbb elméletrendszereit, illetve ezeknek elemzési szintjeit és metodológiáját ismerteti. Mivel a különböző jelentőségű elméletrendszerek (illetve a több elméletrendszernek is határán mozgó egyéni gondolatvilágok) száma meglehetősen nagy, ezek számára áttekinthető elemzési struktúrát igyekszik nyújtani oly módon, hogy a legutóbbi fejleményekkel is lépést lehessen tartani. Ez minden szerző számára meglehetősen nagy kihívás: Karen A. Mingst ezt a következő négyes felosztásban oldja meg : liberalizmus és neoliberális institucionalizmus (melynek része a klasszikusan vett idealista eszmék és gondolkodásmód), realizmus és neorealizmus, a „radikális megközelítés" (mely gondolatcsoportba elsősorban a különböző marxista gondolatvilágú elméletrendszereket sorolja, de itt kapnak helyet például Immanuel Wallerstein gondolatai is), valamint konstruktivizmus – e legutóbbi kapcsán megjegyezvén, hogy ez viszonylag új elmélet. A tematikus fejezet legvégén esettanulmánya a 2003-as iraki háború ismertetése, a különböző elméleti iskolák megközelítésében.

A három kimondottan összefoglaló fejezetet tematikájukat tekintve speciálisabbak követik. A negyedik fejezet így a nemzetközi rendszerről (ennek fogalmáról, különböző elméleti szintű megközelítéseiről), az ötödik ennek legfontosabb alapegységéről, az államról, a hatodik a nemzetközi kapcsolatokban önálló tényezőkként fellépő egyénekről, a hetedik pedig a nemzetközi szervezetekről – mind a kormányköziekről, mind a nem-kormányköziekről – szól, meglehetősen komplex, de közérthető elemzések keretébe ágyazva.

A nyolcadik fejezet egy, a nemzetközi kapcsolatokat alapvető módon meghatározó jelenségről, a háborúról szól, illetve ennek különböző elméleteit helyezi előtérbe.

Különösen érdekes a kilencedik fejezet, mely a *Nemzetközi politikai gazdaságtan* címet viseli, és melyben szó van nemcsak a „klasszikus" értelemben vett gazdasági elméletekről és ezeknek rendszeréről, hanem a jelenkori globális gazdasági rendszer nemzetközi intézményeiről – itt nem hiányzik a konstruktív kritikai megközelítés sem – és a kortárs világ főbb gazdasági problémáiról, elsősorban az energiafüggőség kérdéséről. Itt amit esetleg hiányolhatunk, hogy nem foglalkozik a napjainkban is zajló gazdasági világválsággal, ennek pedig elsősorban pénzpiaci elemeivel. Ettől eltekintve azonban a fejezet a magába

foglalt információk tükrében, kitűnő munka.

Hasonló gondolatmenetben, de más problematika köré csoportosítva íródott a tizedik fejezet is, mely a *Globális problémák* címet viseli és a közeljövő, elsősorban nem gazdasági, de ugyanakkor világméretű – globális – problémáit, illetve ezek valószínűsíthető fejlődését mutatja be. A világméretű, jelenleg gyógyíthatatlan betegségek (az AIDS), a környezetszennyezés, az emberi jogok és védelmük kérdése a főbb, tárgyalt témakörök.

'Következtetések' fejezet nincs a könyvben: a könyv legvégén azonban fél oldalban összefoglalja a szerző, véleménye szerint miért is fontos a nemzetközi kapcsolatok ismerete napjaink globális világának polgárai számára.

Karen A. Mingst: *A nemzetközi kapcsolatok alapjai.* Fordította Kovács Ákos András, Mesterházi Judit, Szikszai Szabolcs. Napvilág Kiadó, Budapest, 2011. 406 old. ISBN: 9789633380420